

CZÖVEK ATTILA – GALLINA JÓZSEF ZSOLT – GULYÁS GYÖNGYI –
K. NÉMETH ANDRÁS – ÓDOR JÁNOS GÁBOR

A Wosinsky Mór Múzeum régészeti kutatásai 2024-ben

MEGELŐZŐ FELTÁRÁSOK

Paks, Templom tér 6. (966/2. hrsz) (KÖH 59261, 23266) B, Kö, Tö, Kú

A Paks, Templom tér 6. szám alatt, a Balogh Antal Katolikus Általános Iskola bővítése II. projekt kapcsán 2024. szeptember 3. és 2024. október 8. között elvégeztük a Paks, Erzsébet szálló (KÖH 59261) és a Paks, Kossuth utca (KÖH 23266) lelőhelyen a régészetileg érintett terület humuszolását és feltárását. A feltárás több régészeti szintet érintett.

Az összes humuszolt terület 1395 m² nagyságú volt, ebből feltárt pozitív (10 méteres poligonnal számolva) 1392 m², negatív 3 m². Ebből 1091 m²-t (amiből 1091 m² volt fedett) három rétegben, a fentmaradó 304 m²-t (ebből 301 m² fedett) két rétegben tártuk fel.

Az ingatlan a történelmi városmagban, a Kossuth utcától délre, a Balogh Antal Katolikus Általános Iskolától közvetlenül északra és nyugatra, a 966/2. hrsz-ú ingatlanon helyezkedik el. A területet a kivitelezést végző cég, az Építész Szolgáltató Kft. a régészeti feltárást megelőzően mobilkerítéssel körbevette, a fákat kivágta és a betonalapozást nagyobb részt feltörte, amit a beruházási terület keleti széléhez halmozott fel.

A megkutatott terület két nyilvántartási számmal rendelkező lelőhelyhez is tartozik. Ezek közül a Paks, Erzsébet szálló (KÖH 59261) lelőhelyen legelőször 1969-ben végeztek terepszemlét, majd 1973 és 2019 között több helyszíni szemle és feltárás is volt. A Paks, Kossuth Lajos utca lelőhely (KÖH 23266) kapcsán 1969-ben B. Horváth Jolán, Topál Judit és Visy Zsolt végzett adatgyűjtést. 2015-ben pedig K. Németh András írt a nyilvántartási adatok módosítása kapcsán a lelőhelyről.

A Balogh Antal Katolikus Általános Iskola I. bővítésének földmunkálatai 2022-ben voltak. Akkor a paksi múzeum régésze, Fazekas Ferenc végzett helyszíni szemlét. Az akkori építkezés helyszíne a II. bővítési területtől közvetlenül délre, délkeletre helyezkedett el.

A 2024-ben végzett, a II. bővítést megelőző feltárás bejelentett kivitelezési mélysége 106,37 mBf-i magasság szintjén volt. Ehhez igazodtunk, ennél mélyebben nem humuszolhattunk. Mind ezt figyelembe véve az északi részen ezt a mélységet több mint 2 méteres, a déli és a keleti részen 70-80 cm-es mélységben értük el, három rétegben, többnyire a harmadik rétegben, gépi humuszolás során. A gépi földmunka során, a terület északi részén már a gyepszinttől 50-60 cm mélységben meszes és szürkés-sárga, faszenes, törmelékes, többnyire amorf objektumfoltok, továbbá

1. kép. Paks, Templom tér 6. A feltárt terület drónfotója, 2024. szeptember 20-i állapot (fotó: György Ferenc)

recens kőfal maradványa rajzolódott ki. Ezek mellett nyugat–kelet irányú árok, szabályos gödör és az északnyugati részen kb. 100 cm-es mélységben egy észak–északnyugat–dél–délkelet irányú, összetett épület mutatkozott. Összességében jól megfigyelhető volt, hogy szinte az egész területet – kivéve az északnyugati kiugró részt – újkori, törmelékes, égett planírozás fedte és recens beásásokkal, egykori építmények (pince, kút) maradványaival roncsolták a régészeti emlékeket. A beruházási terület keleti és déli részén javarészt betonépítmény maradványai fedték a régészeti szintet, de régészeti beásások részletei is megfigyelhetők voltak (itt mélyebbre nem mehettünk a kivitelezési szint miatt). Összesen három gépi humuszosítási szint alakult ki a megnyitott, 1395 m²-es területen.

177 objektum került feltárássra; az egyértelműen újkori beásásoknak objektumszámot nem adtunk és le sem dokumentáltuk őket (1. kép). A bronzkortól a 19. századig bezárólag kerültek elő jelenségek. A 177 objektum közül egy átvágás, egy épületegyüttes, egy kőfalmaradvány, egy kultúrreteg, két tűzhely, két gödörtűzhely, hét épület, hét kút, 33 árok, 51 cölöphely és 71 gödör volt. A feltárt jelenségek korát tekintve a leletanyag mosása és restaurálása után lehet pontosabb számokat mondani. A terepi megfigyelések alapján, előzetesen a következőket mondhatjuk. Korhatározó leletanyag a kibontott objektumok 29%-ban nem volt. A jelenségek 21%-a török kori (16–17. század), 7%-a késő középkori (15–16. század), egy árok (o108) valószínűleg őskori és egy gödör bronzkori (o147), a többi 18–19. századi.

A késő bronzkort egyetlen kerek alakú, ívelt, bővülő falú gödör képviselte a feltárási terület nyugat–délnyugati részén, melynek nyugati szélét egy 15–16. századi, a keleti és az északi részét

2. kép. Paks, Templom tér 6.

A török kori épületek és az egyik épülethez az újkorban hozzáépített pince drónfotója (fotó: György Ferenc)

pedig újkori beásások roncsolták. A gödörből jellegzetes, felfényezett felületű, vékony falú, kézzel formált asztali kerámiatöredékek kerültek felszínre. A gödör érdekessége, hogy abba egy teljesen ép, kelet–nyugati irányba eltemetett kutyaaváz feküdt in situ.

A késő középkori, 15–16. századi objektumok a feltárási terület déli, nyugati és középső részén helyezkedtek el. A főként gödrökből álló településobjektumok között egy kemencemaradvány (o132) is volt, melynek sütőfelülete alatt I. Ferdinánd 1552-ben vert hamis érméjét leltük. A késő középkori gödrök általában nagyobb méretű, igen mély beásások voltak, melyek betöltéséből nagy mennyiségű leletanyag jött elő. Az egyik legérdekesebb gödör csoport (o130, 131, 154) bontása során nagy mennyiségű állatcsont (marha, sertés, szárnyas), grafitos anyagú, vaskos bécsi fazéktöredékek és a nyesési szinttől kb. 30 cm-re egy emberi koponya darabja került elő. Az egyik megvasztódó, lekerekített fazék peremébe egy + alak és egy pecséttel benyomott mesterjegy is látható. Fém tárgyak is nagy számban voltak, pl. különböző méretű szögek, pántok, lemezek és szórványként egy ép vas sarkantyú.

A török kori telepjelenségek szinte az egész beruházási területen megfigyelhetők voltak. Ezek között gödrök, árkok, négy épület és hét kút említhető meg. A hosszanti struktúrák északnyugat–délkeleti irányúak voltak, nem illeszkedtek a mai utcarendszerhez, mint a 18–19. századi objektumok. Az épületek (o22, 26, 28, 96) a terület északnyugati és középső részén helyezkedtek el. Ezek közül az o26-ot és az o28-at sikerült dokumentálni, a másik kettőt az újkori beásások annyira szabdalták, hogy méretüket, szerkezetüket nem lehetett meghatározni. Az o26 és o28 egymás mellett fekvő, négyszögletes alaprajzú, a sárga homokba mélyített építmények (2. kép). Mindkettő északi része a szelvényfal alá, a kivitelezési területen túl nyúlt. Cölöpszerkezetes struktúrával rendelkeztek. Az o28 érdekessége, hogy annak déli részéhez, az épület középtengelyétől némileg eltolva, a 18. század második felében egy pincét (o29) ástak. A kutak a terület középső és északkeleti részén voltak (3. kép). Kör alaprajzúak, 250–300 cm átmérőjűek, hengeres falúak. Kútbélést egyikben sem figyeltünk meg. A kutakat a nyesési szinthez képest 220–250 cm-es mélységig tudtuk lemélyíteni, de aljukat nem értük el (balesetvédelmi okok miatt tovább nem mélyítettük). A török kori telepobjektumok bontásából állatcsontok, kerámiatöredékek és vastárgyak jöttek elő. A kerámiák között jellegzetesek a belső oldalukon zöld vagy sárgásbarna mázas talpas tálak, a szürke színű, matt felületű,

3. kép. Paks, Templom tér 6.

A terület északkeleti részén fekvő török kori kutak drónfotója (fotó: Gallina József Zsolt)

szűrőbetétes korsó-, zöld mázas korsó-, a zöldmázás és az írókázott felületű tányér-, fazék- és süttőtöredékek. Néhány kútból habán kerámia is felszínre jött. Majdnem minden hódoltság kori objektumban volt kályhaszem, ezek között jellegzetes az alacsony tálka formájú, de volt magasabb tál alakú, zöld mázas kályhaszem is, továbbá az o88-as kútból cserépkályha orom- és pártadisz is felszínre jött. Néhány teljesen ép, pohár alakú kályhaszemet is találtunk. Ugyancsak hódoltság kori jellegzetes edénytípus az ún. bosnyák fazék, mely két-három gödör leletanyagában szerepelt. Az o28-as épületben pedig egy hatalmas méretű, valószínűleg teljesen restaurálható, vaskos falú sütőharang összeroppant darabjait leltük. Az egyik kútban (o94) türkiz színű üvegkarperec töredékek, az o28-as épületből a többi között kisméretű ágyúgolyó is felszínre jött.

A feltárt terület legtöbb telepjelensége a 18–19. századra keltezhető. Az ilyen korú hosszanti struktúrák illeszkedtek a mai utcarendszerhez, azzal párhuzamosak vagy arra merőlegesek. Ezek az egész beruházási területen megfoghatóak voltak. Ezek közül a legjelentősebb az o89-es épülethez (o27, 29), melyet az o28-as török kori épület déli részéhez ásva alakítottak ki. Közvetlenül az o28-hoz, sarkaiban mély cölöpszerkezetes, déli oldalán lankás lejárátú pincét (o29) alakították ki. A kora újkori objektumok zömét árkok, gödrök és cölöphelyek, továbbá alapozóárkos építmények maradványai alkották. Az említett épülethez keletre nagy, összefüggő, egymást vágó gödörrendszer rajzolódott ki, melyet egy közel 16 méter hosszú, fél méter széles átvágással kutattuk meg. Az újkori objektumok bontásából nagy mennyiségű leletanyag: állatcsontok, kerámiák, fémtárgyak jöttek elő. Jellemzőek a vörös, matt felületű vagy barna mázas cseréppipák, galléros peremű fazekak, víztároló, hosszúnyakú korsók, belső mázas tál-töredékek (legtöbbször sásleveles díszítésűek és az

ún. mórági típusúak), de voltak poszthabán jellegű porcelán töredékek és igen vékony falú, külső oldalukon zsákmintás fazéktöredékek is. További jellegzetes leletek még a hosszú, kerek átmetszetű fogófülek, háromlábú lábas edény-, lapos és kúpos formájú, fedőgombos fedő- és pohár alakú kályhaszem-töredékek is. Több gödörben üvegedények (kör vagy szögletes aljú palackok, poharak, feles poharak, hosszú nyakú, gömbös testű edények, talpas poharak, illatszeres üvegcsék) darabjai és négyszögletes alakú, zöld mázas kályhaszem-töredékek és zöldmázas kályha oromdíszek is voltak.

Összességében elmondható, hogy a megkutatott területen a legkorábbi objektum a késő bronzkorból származott, majd ezt követően a 15. századtól egészen a legújabb korig változó számú beásást azonosítottunk. A megkutatott területet újkori planírozás és számos modern kori behatás (betongyűrű, csővezetékek, pincék, kutak, beton- és/vagy téglalapozású épületek) érte, melyek erősen roncsolták a régészeti objektumokat. A kézi bontás és a gépi humuszosítás alkalmával három rétegben tudtuk megfogni a feltárt jelenségeket.

A lelőhely a teljes beruházási területre átnyúlt. A nyilvántartásban szereplő, 59261 azonosítószámú lelőhely poligonja módosult. A nyugati, középső részén nyugati irányba megnőtt a 2024. évi feltárás munkálatai kapcsán, így már összeér, illetve részben fedi a Paks, Kossuth Lajos utca (KÖH 23266) nevű lelőhelyet, amelynek jellege és kora (középkori telep, török kori telep) összhangban áll az Erzsébet Szálló lelőhelyével.

Munkatárs: György Ferenc, Barta Gábor technikusok.

K. Németh András – Gallina József Zsolt – Gulyás Gyöngyi

MENTŐ FELTÁRÁSOK

Tamási, Kosba (KÖH 23767) Kö

Tamási déli határában, a török hódoltság elején elpusztult középkori Kospa falu évszázadok óta erdőben fekvő határában 2023. év vége óta több helyen azonosítottuk késő középkori, félig földbe mélyített pincék felszíni nyomait, kisebb talajmélyedések, előttük pedig teraszok formájában.

Az egyik pince területén műszeres leletfelderítés során különleges leleteket találtunk, amelyek miatt a Gyulaj Erdészeti és Vadászati Zrt. széles körű támogatásával rövid mentő feltárást folytattunk 2023. július 30. és augusztus 8. között. Ennek során teljesen feltártuk a nagyjából nyugat–keleti tájolású, félig a domboldalba vájt, cölöpváz-sövényfalas szerkezetű, egy helyiségből álló, 3,9–4,5×6,6 méter belső alapterületű pinceépületet (4. kép). Az épület bejárata a nyugati oldalon nyílt, itt az épület fala kb. 50 cm-re mélyedt a földbe, majd kelet felé egyre jobban bevágódott, keleti zárófalát már 1,5 méter magasságban a függőlegesre metszett löszpart alkotta. Két hosszanti oldalán három-három nagyméretű oszloplyukat tártunk fel, rövidebb oldalainak közepén pedig a szelement tartó ágasfák helyét. Az oszloplyukak alján helyenként megtaláltuk a szenült gerendák maradványait is. Az építmény falai – a feltárt rengeteg növényi lenyomatot égett tapasztáldarab alapján – tapasztott nád- és sövényfalak voltak, amelyek tűzben pusztultak el. A 120 cm hosszú bejáratot a nyugati oldalon, a pince tengelyétől északra, kissé aszimmetrikusan helyezték el. Ezen az oldalon mindent összevetve hat cölöplyukat találtunk, a bejárat helyét köztük folytonossági hiány rajzolta ki. Az épület belsejében, az északi fal mentén, a padlóba mélyedve két nagyobb, nagyjából függőleges falú, lapos aljú, 110 és 130 cm átmérőjű, 120, illetve 150 cm mély, valószínűleg gabona tárolására szolgáló vermet tártunk fel, amelyek a bennük lévő paticsmaradványok alapján a pusztulás előtt is használatban voltak. Az épület hátsó falába mellmagasságban kb. 280 cm hosszú, 20–25 cm széles falifülkét vágtak a löszbe. A keleti zárófal folytatásában a partfalban pincelyukat nem találtunk, tehát a bort magában az épületben tárolhatták (amelyen belül akár nyom nélkül elpusztult deszkafallal is elkülöníthették a bortárolásra szolgáló részt). Az épület délnyugati sarka előtt a löszből határozott „búbot” faragtak ki.

Az építményben és az előtte kialakított teraszon talált mezőgazdasági eszközök, szerszámok és

4. kép. Tamási, Kosba. A feltárt késő középkori kamrapince (fotogrammetria: Pazirik Informatikai Kft.)

használati tárgyak (pl. szőlőmetsző kés, szénahúzó horog; ráfhúzó vas; bográcsakasztó, evőár) és a vermek tanúsága szerint az objektum nem egyszerűen pince, hanem összetett külső gazdasági üzemegység volt, amelyet nemcsak szőlődolgozásra és bortárolásra használtak, de időszakos tartózkodásra, szemes termény tárolására, illetve talán takarmány (széna) készletezésére is. Az érmék alapján az épület az 1540-es évek első felében pusztult el.

Az osztatlan, egyhelyiséges, (részben) felmenő falú, tűzhely, valamint feltehetően kémény és ablak nélküli szőlőhegyi épület – amelyet a néprajzi adatok alapján kamrapincének nevezek – néprajzi párhuzamai a 18. századtól Nyugat-Magyarországról ismertek. A feltárás jelentősége, hogy ennek az archaikus szőlőhegyi épülettípusnak a léte két évszázaddal korábbra visszavezethető, földrajzi

elterjedése pedig a Kelet-Dunántúlon is igazolható. A kamrapince egyben egy új régészeti objektumtípust is jelez, amelyhez hasonlók a későbbiekben bizonyára az ország más, máig bolygatatlan területein (elsősorban erdőkben) is kimutathatók lesznek.

Munkatársak: Czövek Attila, K. Tóth Gábor régészek, Vindus Melinda régésztechnikus, Ács Vince műtárgyvédelmi asszisztens (Wosinsky Mór Múzeum), Varga Máté régész (Rippl Rónai Megyei Hatóköri Városi Múzeum), Máté Gábor etnográfus, Gál Zsombor, Kovács Péter, Rozmann Dominik néprajzos hallgatók (Pécsi Tudományegyetem Néprajz–Kulturális Antropológia Tanszék), Egyed Sándor, K. Németh Géza, Kőváry-Szőts Jónás, Majth Zoltán, Nagy-Kalauz András. A fotogrammetriai felmérést a Pazirik Informatikai Kft. ingyenesen végezte.

K. Németh András

Tolna, Malom utca 51. (KÖH 87227) Kö, Ú

Lakossági bejelentés nyomán mentő feltárást végeztünk Tolnán, a Malom utca 51. számú ház telkén, ahol a lakóépület lebontását követően középkorinak tűnő alapfal bukkant elő. A feltárás során bebizonyosodott, hogy az egykori épület a 16. században épült török fürdő maradványaival azonos és összefügg a 2008-ban megismert, Malom utca 52. számú összedőlt ház helyén állt, korábban 18. századnak vélt épületmaradvánnyal. Az ásatást, majd az azt követő visszatemetést Mozbacher Zoltán telektulajdonos, valamint Tolna város polgármesterei, Appelshoffer Ágnes és Balogh Zoltán támogatták.

A török kori fürdők több, funkcionálisan elkülönülő részből álltak, a most feltárt területen a fürdő forró helyisége üzemelt, ennek belső mérete 6,5×5,5 méter (5. kép). Az egykori terem alapjai mellett a fűtőtérben épített és a padló tartására szolgáló belső pillérek és részben felmenő falak is megmaradtak: az egyik 3 méter hosszan és 2 méter magasságban, az eredeti, alul sötétbordó, felül törtfehér színű festéssel, ajtónyílással és az épület kupoláját tartó boltozatindítás nyomával. A másik fel-

menő falmaradványban eredeti helyzetében megmaradt korabeli, agyagból készült, belülről zöld mázzal bevont vízvezeték és a falak és a vízvezeték fűtésére is szolgáló füstelvezető nyílásokat találtunk. A feltárás leglátványosabb része az a pillérsor (ötször négy darab, amelyekből öt került kibontásra), ami egy alacsony belmagasságú alagsorban áll. Itt faszén vagy fa égetésével hevítették fel a felette lévő, szabályos mészkőlapokkal burkolt forró helyiség

5. kép. Tolna, Malom utca 51. A török fürdő déli főfala és a forró helyiség keleti fala, a feltárt 1–3. szondákkal (fotó: Ódor János Gábor)

padlóját. A forró helyiség oldalfalán lévő csorgókutaknál történt a mosdás, kétoldalt piszkei vörös mészkőből készített ülőke húzódnak végig, ezek töredékei szintén előkerültek. A fűtésre szolgáló alsó részben helyet foglaló vastag törmelékrétegben csak török kori leletanyagot (a vízvezeték- és kerámiatöredékek mellett török akcse, nagyméretű bronz szíjvég, üvegtöredékek) találtunk, tehát

fürdőként legfeljebb a 17. század végéig használhatták az épületet. Az 1686-os, visszafoglalás kori ábrázolás alapján a romos fürdő közepső része fölött kupola emelkedett.

A fürdő Szokollu Musztafa budai pasa alapítványához tartozott, amely a hódoltság területén több településen is építtetett fürdőket és karavánszerájokat. A vármegyében Tolna az egyetlen, Magyarországon pedig a hetedik település, ahol előbukkant törökök által épített fürdőépület. A fürdő maradványai a most megkutatott területen kívül további három szomszédos ingatlan alatt húzódnak. Ezek közül az egyik egy üres telek, a másik egy lakatlan épület, a harmadik egy lakott családi ház.

A török fürdő maradványainak megtalálását követő időszakban sok civil érdeklődő nézte meg a romokat. Emellett a szakmai egyeztetések, vizsgálatok is megindultak az értékes lelet további sorsának eldöntésével kapcsolatban. A közeljövőben terveznek egy egyeztetést a helyi önkormányzat, az érintett tulajdonosok és a szakmai szervezetek között az esetleges további feltárással, illetve a lelet későbbi bemutatathatóságával kapcsolatban. Ehhez kapcsolódóan javaslatot tettünk az épületmaradvány régészeti és műemléki levédésére, statikai szempontok figyelembevételével, a hatóság előírása szerint megtörtént a kibontott szondák visszatemetése és falvédelme.

Az egykori épület, mely a török idők végéig működhetett fürdőként, még a 19. század első felében is állt és lakóépületként működhetett tovább. A kutatás megállapította, hogy a pusztulását egy statikai probléma okozhatta, melynek következtében kidőlt az északi fala, ezt követően az egykori helyiségeire épülhettek fel a ma is ismert, kisméretű házak, megőrizve és felhasználva az egykori régi épület közfalait. A török fürdő amellet, hogy országosan is rendkívül ritka és jó állapotban maradtak meg részei, Tolna város legrégibb, 450 esztendeje épített, felmenő fallal rendelkező épületének maradványai, tehát helytörténeti szempontból is kiemelkedően fontos a védelme.

Munkatársak: Czövek Attila, K. Németh András, K. Tóth Gábor, Rácz Miklós régészek, Ács Vince műtárgyvédelmi asszisztens, Mozbacher Zoltán, Ódor András, Ódor Péter, Varga Mihály tolnai lakosok.

Ódor János Gábor

RÉGÉSZETI MEGFIGYELÉSEK

Dalmand, Alsóleperd (KÖH 23557) R

A Nagykonda-öntözésfejlesztés nevű projekt keretében az alsóleperdi déli halastó medrének iszap-tól történő megtisztítását kezdték el, amelynek régészeti szakfelügyeletét november 14. és december 6. között végeztem. A tómeder délnyugati részén néhány őskori (talán rézkori) cserepet és paticsdarabot találtam, amelyek valószínűleg a meder nyugati oldalán húzódó rézkori telep keleti irányú folytatását jelzik. (A meder délkeleti részén is gyűjtöttem egy jellegtelen őskori cserepet és néhány apró paticsdarabot találtam, amelyek talán egy, a tó keleti oldalán a közelben fekvő másik lelőhelyet jeleznek.)

K. Németh András

Lápafő, Temető (KÖH 52091) Ő, Kö

Január 25-én hírközlési torony helyén végeztem megfigyelést. A 6×6 méteres területen 60–70 cm mélyen öt-hét, a mai temető sírjaival azonos tájolású újkori sírfolt rajzolódott ki. A kormányhivatal Örökségvédelmi Osztályával történt egyeztetés után a nem régészet korú sírok exhumálását a terület tulajdonosa végeztette el. Február 22-én kb. méter hosszú kábelárkot ástak a toronytól a temető keleti oldala mentén, amelynek során néhány középkori és egy őskori cserep került elő, a gyökeres talajban objektumot nem tudtam megfigyelni.

K. Németh András

Nagykónyi határa I, B, Á, Kö

A település szennyvízcsatorna-hálózata kiépítésének régészeti felügyeletét végeztem február 22. és december 6. között. Összesen 37 régészeti (és három újkori) objektumot dokumentáltam 62 nap alatt, amelyek négy lelőhelyen kerültek elő.

Gépállomás, marhaistálló (KÖH 23731): a Dózsa György utca keleti végének közelében az egykori Haladás Tsz juhászatától délre a nyomvonal egy őskori gödröt és kemencét vágott át (mind-egyikből egy cserepet gyűjtöttem).

Dózsa György utca (új lelőhely): a 120. számú háztól a 126/8. számú házig, kb. 250 méter hosszúságban kilenc kemencét és három hamusgödörrel dokumentáltam. A tíz objektum közül csak egyben, az utca nyugati szélén (a 120. szám előtt) fekvő kemencében volt lelet, ez az objektum Árpád-kori.

61-es út (Dózsa György utcai szakasz) (KÖH 92391): a lelőhely nyilvántartási poligonján belül három kemencét (az egyiket munkagödörrel) és egy gödröt vágtak, közül kettőben volt Árpád-kori lelet, de valószínűleg a másik kettő is azonos korú).

R. k. templom (KÖH 51526): a település központjában, a Koppány-patak egykori árterébe észak felé félszigetszerű földnyelven korábban ismeretlen késő bronzkori telepet, valamint a középkori Kónyi falu jelenségeit dokumentáltam. A megfigyelt 22 objektum közül hét valószínűleg késő bronzkori, kettő Árpád-kori, nyolc középkori, egy újkori és három ismeretlen korú. A bronzkori jelenségek közül öt gödör és két kemence, ezek a Nagy utca (azaz a 61-es út) nyomvonalán kb. 220 méter hosszan, az említett kereszteződésben található CBA áruháztól a Nagy utca 12. számú házig jelentkeztek. A középkori település nyomai a középkori templom helyén épült újkori római katolikus templomtól dél-délkeletre kerültek elő: a Kis utca északi végén kb. 70 méter hosszan nagyobb sűrűségben hat objektum (főleg gödrök), a Kis utcát és a Nagy utcát összekötő Város utcai szakaszon egy objektum, a Nagy utca nyomvonalán pedig a Város utcai csomóponttól délkeletre északnyugat–délkeleti irányban kb. 320 méter hosszan ritkásabban egy-egy Árpád-kori félig földbe mélyített ház, illetve kemence, valamint két késő középkori kemence került elő (továbbá talán ide tartozik három lelet nélküli kemence és egy gödör is). A lelőhely széle kb. 70 méterre van a Nagy utcai kertek nevű középkori lelőhelytől (KÖH 100165), és bizonyára összetartozik vele.

K. Németh András

Németkér, Tornyos-dűlő (KÖH 50768) I

Erdőtelepítés régészeti megfigyelését végeztem április 11-én a település határának északi részén, ahol a Hardi-Dög-völgy két, északnyugat–délkeleti irányú völgye által közrefogott dombon Miklós Zsuzsa ismeretlen korú, bizonytalan jellegű lelőhelyet azonosított légi fotózás során. A domb letermelt északnyugati oldalán, a perem alatt kb. 70 méter hosszan betöltődött – helyenként terasz-szerűen jelentkező – árkot azonosítottam, amely a domb északkeleti oldalán is követhető kb. 150 méter hosszan. A domb szántott tetején vegetáció volt, korhatározó leletet nem találtam.

K. Németh András

Pári határa I, Ő, Kö

A település szennyvízcsatorna-hálózata kiépítésének és a Nagykónyiból Tamásiba vezető nyomóvezeték a falu határát keresztlétszelő szakasza kiépítésének régészeti megfigyelését végeztem február 22. és december 6. között. A falu mai helyét a 18. századtól lakják, a belterületen nem találtam régészeti leletet vagy jelenséget, ellenben Pári és Tamási között, a Koppány-patak mentén húzódó dűlőút mentén, illetve mellett öt lelőhelyen összesen 25 objektumot dokumentáltam.

Altacker II. (új lelőhely): Altacker (KÖH 23228) lelőhelytől északnyugatra kb. 150 méterre, egymástól kb. 100 méterre két nagy méretű (330, illetve 650 cm hosszú), őskori (?) objektumot figyeltem meg, az egyikben jellegtelen őskori kerámia volt, a másikban nem találtam leletet.

Koppány-part (KÖH 52256): az ismert középkori lelőhelyen – a középkori Pári falu helyén –

négy objektumot figyeltem meg 110 méter hosszan, két csoportosulásban, közülük három középkori volt (földbe mélyített épület, gödör, cölöplyuk), egy pedig római korinak (kemence) bizonyult. Egy kb. 5 méter hosszú, lapos aljú, alján vastag égett, paticsos betöltésű, földbe mélyített épületből késő középkori kerámia mellett egy S keresztvasú ép vaskard, egy szablya pengeélének töredéke és egy vas kopjacsúcs került elő (kisebb vastöredékek mellett). Az épület bizonyára a 16. század valamelyik hadjárata során pusztult el, és Párit lakó nemesekhez tartozhatott. Mivel pusztulása után valószínűleg nem ürítették ki, feltárása indokolt lenne.

Altacker III. (új lelőhely): Koppány-part lelőhelytől északra kb. 130 méterre kezdődően kb. 90 méter hosszan hét objektumot figyeltem meg. Közülük hat egy kb. 30 méteres szakaszon csoportosult és leletet nem tartalmazott, a hetedik, tőlük 50 méterre fekvő pedig őskorinak bizonyult.

Szemcsei-Szőlő-hegy 1. (KÖH 100171): a lelőhely nyilvántartási poligonjának hosszában, kb. 200 méter hosszan hét objektumot figyeltem meg, közülük öt középkori (veremház kemencével, két kemence, két gödör), egy ismeretlen korú (gödörkomplexum), egy pedig újkori (gödör).

Szemcsei-Szőlő-hegy 2. (KÖH 100173): a lelőhely nyilvántartási poligonjának hosszában (északon kb. 20 méterrel hosszabban), kb. 230 méter hosszan öt objektumot dokumentáltam, köztük egy őskori gödör, egy Árpád-kori kemence és három ismeretlen korú objektum (két gödör, egy kemence) volt.

K. Németh András

Simontornya, Belterület (KÖH 65082) Tő

Július 22-én a Vár tér 1. számú telken, közvetlenül a Sió-csatorna északi oldalán turisztikai fogadóépület alapozásának régészeti megfigyelését végeztem. A kerek, 120 cm átmérőjű, 4 méter mély alapozási gödrökből átlagosan kb. 1,5 méter vastag modern töltés alól mindenütt egykori vízmederre utaló, növénymaradványokkal teli, homokos altalaj került elő, amely szórványosan török kori leleteket tartalmazott. Ezek közül négy bőr csizmatalp és egy kihegyezett cölöp méltó említésre.

K. Németh András

Szekszárd, Füstöstó-dűlő (KÖH 66324) Á

2024 végén az E.ON Dél-dunántúli Áramhálózati Zrt. földkábel épített ki a mözsi és a szekszárdi alállomások között (=kuplung II.), aminek egy hosszabb szakasza a Siótól délre lévő vasúti pálya nyugati oldalán húzódik, ahol a Mészáros Gyula által 1959-ben azonosított kisebb Árpád-kori település is található. Annak ellenére, hogy a régészeti lelőhely dombját mintegy 150 méter hosszan érinti a nyomvonal, csupán egy objektum került elő a kábelárok ásásakor. A jelenlegi felszíntől 50 cm-es mélységben lévő vízszintes padlóval jelentkező, félig földbe mélyített ház nyugati szélén haladt végig az árok, így annak észak–dél irányú, közel 4 méter hosszú metszetét adva. Az építmény északnyugati sarkában egy kb. 70 cm átmérőjű, agyagtapasztásos platnijú, a földművelés által már részben elpusztult kemence volt, amelyet szintén metszett a földmunka. Bár semmiféle leletanyag sem került elő az objektumból, illetve a közvetlen környezetéből, de a nyomvonalon távolabb néhány cserépbogrács-töredéket találtam a szántott réteg leszedésekor, illetve hasonló kerámiadarbokat gyűjtöttem a földmunkák alatt végzett terepbejárás során is.

Czövek Attila

Tamási, Miklósvári temető (KÖH 23595) Ő

A tamási üdülőttelep szennyvízcsatorna-hálózata kiépítésének régészeti felügyeletét végeztem november 18–29. között. A Boróka utcában készült el a gerincvezeték, amelynek északkeleti végén, a Tölgy utcai kereszteződésnél három őskori objektumot figyeltem meg (ebből kettő tartalmazott egy-egy jellegtelen cserepet), amelyek az innen északnyugatra kb. 20 méterre kezdődő késő rézkori (Baden-kultúra) vagy késő bronzkori (urnamezős kultúra) lelőhely részét képezhetik.

K. Németh András